

Miközben Gyurka bácsi igyekezett megismerni és feldolgozni a teológiai újdonságokat, s érzékelte a legmeredekebb teológiai kaptatókat, aközben a KIO-ban kidolgozott saját mércéjére tette ezeket. Bár lenyűgözte őt a rangos teológusok munkássága, de igazi értéküket nem azon mérte le, hogy a teológia tudományában milyen magasra voltak képesek szárnyallni, hanem azon, hogy az evangéliumi mérlegen mekkora a súlyuk. Egy alkalommal *Eugen Drewermann* nagy port kavart, Kleriker c. (Olten, 1990) könyvét adtam kölcsön neki (magyarul: Klerikusok. Egy eszmény lélekrajza I-II, Ré Kiadó, 1992-94). A kötet a papi eszmény teológiatörténeti bemutatásán túl annak pszichológiai jellegzetességével foglalkozott, s egyfajta mítosztalanítást végzett el. Az egész német nyelvű katolikus sajtó ettől a műtől zengett akkoriban. Következő havi találkozásunkkor Gyurka bácsi visszaadta a könyvet, én pedig kíváncsian vártam reflexióját. Ajkát lebiggyesztve így kommentálta a kötetet: „Tudod, a teológia fő kérdése az, hogy ki kit etet meg, és ki kit öl meg. A többi nem érdekes.”

Ilyesféle meghatározó élményekkel gazdagodhattam Bulányi György teológus mellett. Miközben a Bokorban felismert papi hivatásomról időközben kiderült számomra, hogy a Gondviselő akaratából valamit félreértettem, a teológiához, amit a Bokorban szerettem meg, máig is hűséges maradtam. A rendszerváltást követően Bécsben úgy éreztem, hogy nem vagyok felkészületlen a kinti teológia befogadására, hiszen Gyurka bácsi révén már ismertem sok-sok szerzőt, akiket a kinti diák-társak tanultak. S amikor habilitációs témát választhattam, akkor a legnagyobb kihívás az volt számomra, hogy elhelyezzem ezt a vasfüggöny mögött született, a második nyilvánosság közösségeiben érlelődött és sok értetlenségtől övezett teológust és teológiát a nemzetközi (elsősorban német nyelven hozzáférhető) teológiai trendek között. Évekig tartó megfeszített munka, több ezer oldalnyi szakmunka feldolgozása és Gyurka bácsi legfontosabb műveinek többszöri újraolvasása után készült el a róla és a Bokorról szóló művem. Éppen idén 20 esztendeje adtam le a bécsi egyetemen. Első kísérletnek tartom csupán, amely nemcsak az én akkori tudásomat mintázza, hanem Gyurka bácsinak az 1993 végéig megjelent anyagaira támaszkodik. S aki figyelemmel kísérte az ez utáni munkásságát, jól tudja, milyen jelentős fejezettel kellene kiegészíteni a róla szóló könyvemet.

Habilitációs előadásomon ott ült jobbra tőlem, olyan közel, hogy hallhattam lélegzését, láttam kezét az asztalon pihenni. Újabb skrutiniumon vehettem részt, ahol csak a teológiai felkészültségemet vizsgálták. Gyurka bácsinak, aki elindított és *Paul M. Zulehner*nek, aki idáig segített – kettőjüknek köszönhetően lettem a Bécsi Egyetem katolikus teológiai karának magántanárává (Privatdozent). Amint az első skrutiniumból úgy állhattam fel, hogy Kovács Laci közvetítette számomra a nagyobb elvárást, mélyebb elkötelezettséget, úgy a sikeres habilitációs előadás után a gratuláló professzorok

mellett Gyurka bácsi arcát lestem leginkább. Vajon az ő mércéjének megfelelt-e. Büszke volt, de elégedetlen. Idegen volt számára az egyetemi teológiai közeg, lényegtelenek az ottani minőségi kritériumok, de elsősorban a tanúságtételt hiányolta művemből. Az ő tanúságtételének első német nyelvű összefoglalója megfelelt a tudományos kritériumoknak, de nem felelt meg az általa igényelt evangéliumiaknak. A mérce örök – hála Istennek, aki adta őt nekünk, s nekem is.

VINCZÉNÉ GÉCZY GABRIELLA

BULÁNYI GYÖRGY EGYHÁZRENDJE

Lyukas a tető, ázik a ház – bontsuk le?

„A történelemben két olyan szervezetet ismerünk, amely nem változik: az egyik az Egyház, a másik a hadsereg.” – írja a közigazgatási szakvizsgára felkészítő tankönyv. Úgy tűnik azonban, hogy mára lejárt szavatosságú lett ez a mondat. Lyukas a tető, ázik a ház. Az Egyház Európában paphiánnal küzd. Lassan tudatosul, hogy nincs már elég hívő sem, és bontják a templomokat. Hiányzik az „eltartóképeség” (Gárdonyi Máté, 2005). Csehországban a lakosság 26%-a vallja magát katolikusnak, Magyarországon 2011-ben 39%, a korábbi (2001) 54% helyett.

Egyházi doktrínák

Sem azok a vészharangok, melyeket az ezzel foglalkozó aggódók kongatnak, sem a gyengéd óhajtó mondatok, amelyek teológusok tollából születnek, nem képeznek egyházrendet megújító erőt. Például Nyíri Tamás azt írja 1992-ben: „...az egyháznak fel kellene hagyni azzal a modellel, hogy a nép pusztán objektuma a lelkipásztorkodásnak – azaz az egyház nőjön bele a népbe” (Igen c. folyóirat).

Már a 70-es években felmerült a kérdés, mi van az evangélium üzenetével: Megkopott? Elavult? Nem szólítja meg a modern és posztmodern kor emberét?

Korábbi, nehéz időkben az ebbéli vágyak és kérdések megfogalmazásakor hatékonyabb intézkedésekre is sor került már. Gondoljunk csak arra, ahogy

1930-ban a Vatikán a Nagy Októberi Szocialista Forradalom utáni egyházi helyzetre reagált. Később, 1945-ben Róma a szovjet érdekszférához csatolt területekre egy horvát jezsuitát küldött Kolakovics páter személyében, aki világossá tette, hogy a földalatti egyházé a lehetséges jövő. Az általa létrehívott négy csoportból kettőt az akkor fiatal Bulányi György piaristára bízott.

A Kolakovics páter által elindított egyházi *alternatív működési mód* az idők során sok változáson ment át. A változások formai, tartalmi, illetve egyházrendet érintőek voltak.

A *földalatti egyház* koncepciójának megfelelően a templomból lakásokba helyeződött át a hitoktatás. A nyilvános működés helyett megjelent a konspiráció, s az bizonyos elemeiben a rendszerváltásig meg is maradt. A népegyházi szemléletet felváltotta a kiscsoport, a templomi személytelenséget a személyesség és a kapcsolati háló. A csoport vezetője és megfellebbezhetetlen tekintélye a pap volt.

Közösség születése

A kiscsoportok a kezdetektől magukon viselték annak a személynek hitét és a vértanúsáig tartó elkötelezettségét, élete végéig töretlen, Isten akaratát kereső mivoltát, adottságait, képességeit, aki ezen csoportoknak – 5 évvel ezelőtt bekövetkezett haláláig – elméleti és gyakorlati motorja volt. A Bokor bázisközösség *Alapítója személyiség-, foglalkozás- és hivatásvonásait viseli magán.*

„Öltsétek **magatokra Jézus Krisztust**” (Róm 13,14) – írja Szent Pál, és azóta is sokan sokszor idézték, idézik ezt a mondatát. A Bulányi György, Gyurka bácsi hatókörébe kerültek számára egykettőre kiderült, hogy bizony, az itt nem lesz elég. Nem lesz elég, mert Jézus a szívünkben, és nem rajtunk kívül, ruhaként kíván elhelyezkedni. Ennél többre kell igent mondani. Nem azért, mert egy tekintélyes, hiteles, Jézusért börtönt vállaló piaristának ez a heppje, ezt „várja el”. Fel kellett ismereni, hogy Isten szeretete az, ami telhetetlen, Isten nem éri be kevesebbel.

Gyurka bácsi nemet mondott arra, hogy templomi padban ülésről „fotójben” (értsd: fotelben) ülésre váltson valaki, mondván, hogy közösségbe jár. *A közösséghez tartozás* nem tekintendő a szabadidő-kultúra részének („Ha ráérek, és nincs jobb programom, bekukkantok”); nem is az egyvallásúak társasági életének színtere, és semmiképpen sem következmények nélküli értelmiségi beszélgetés intellektuálisan izgalmas témákról. Az ember jól tette, ha a „kedves hívek” jellemző habitusától legkésőbb a találkozóknak helyet adó lakás küszöbén megszabadult, mert különben nehéz órák vártak rá. Az „én itt csak a hallgatóság vagyok” viselkedést erős kihívások érték. Bólogató Jánosokból Gondolkodó, Vitatkozó és Kreatív Jánosok nevelődtek ki azokból, akik úgy döntöttek, hogy kibírják a nyomást.

A munka a második hullámban, a hatvanas évek végén *csoportdinamikailag* is átalakult. Ez azt jelenti,

hogy a közösség vezetője nem megfellebbezhetetlen tekintély, nem ő mondja meg „hivatalból” vagy „szerepköréből adódóan” a „tutit”. Tekintélye van, de hivatal nélkül funkcionál, és kiközösítést nem ismer. A találkozók *elnöki teendőit* névsor vagy születési rend szerint találkozóóról találkozóóra a közösség más és más tagja látja el. Az aktuális elnök írásos elmélkedéssel készül, ezzel kezdődik a találkozó, amelyet aztán hangosan elmondott körima követ. Mindig van házi feladat, olvasnivaló, és ebből fel kell készülni. Tizenkét ember egy asztal körül nem kevés, nem sok. Mindenkinek, ha rá kerül a sor, el kell mondania a gondolatait, tapasztalatait. Az elnök mindenkire figyel, senki nem kerül háttérbe.

A csoportdinamikai változáson túl *tartalmi változások* is megfigyelhetők. Hitoktatás helyett az evangélium mondanivalójának elemzése, megértése került a fókuszba. Ennek nyomán tanítványokból tanítóvá, maguk köré közösséget gyűjtővé váltak azok, akiket megérintett Jézus inspiráló üzenete.

Provokáló, motiváló kihívás lehántani az egyszerű, kristálytisztaságú Üzenetről mindazt az értelmezést, ami rárakódva elhomályosítja, avultnak, értéktelennek, esetleg nevetségesnek láttatja. A hármas eszmény: adás, erőszakmentesség, szolgálat, azaz *a Hegyi beszéd életté váltása* csak folyamatos közösségi támogatás mellett, vitában, párbeszédben érlelődve, konfrontálódva és egymás véleményétől épülve lehetséges.

Gyurka bácsi egyértelművé tette: a közösség *a prófétai szerepre készít fel*, a prófétai szerepnek elsődlegessége van minden mással szemben. Meggyőződése volt, hogy az egyháznak is elsősorban ezt a szerepkört kell betöltenie, Jézus erre adott felhatalmazást, és ez az a terület, amelynek elszabotálása az egyház elhalásához vezet.

Isten országa rajtatok fordul!

A hatalmasságokat, legyenek azok világiak vagy egyháziak, figyelmeztetni szükséges, ha intézkedéseik, tevékenységük Isten akaratával ellentétes következményekkel jár, ha Isten Országának valósulását itt a földön bármely történelmi korban, rendszerben és helyzetben gátolja. Például a Bokor tiltakozott az iskolai honvédelmi oktatás bevezetése ellen, ezzel szemben javasolta az iskolákban az erőszakmentes kommunikáció elméletének és gyakorlatának oktatását; tiltakozott a honvédelmi törvény elfogadása ellen, mert az új törvényből kikerült a polgári szolgálat lehetősége; nyilatkozatot adott ki a halálbüntetéssel és a menekültkérdéssel kapcsolatban. A keresztények prófétai szerepét fogalmazhatjuk *input-vezérelt működésnek*. Ez az, ami esetenként valamilyen formában üldözést vált ki a hatalom részéről.

A társadalmi berendezkedés által létrehozott problémahalmaz eltakarításában való részvételt a keresztények általában karitatív tevékenységnek hívják összefoglalóan. Nevezük ezt *output-vezérelt működésnek*. Ez a munka általában elnyeri a megfelelő megbecsülést a

hatalom részéről, mind állami, mind pedig egyházi vonatkozásban.

Hogyan lehet a szükséglethez képest csekély erőforrásokat úgy eljuttatni a szükségét szenvedőhöz, hogy egyúttal gátolni segítsük a nyomorúság újratermelődését? A jézusi gondolatmenet alapján és a Bokor gyakorlata szerint mindkét szempontnak egyidejűleg érvényt szerezni „input-output projektek” támogatásával lehetséges a leghatékonyabban. A Bokor tagjai – döntően nagycsaládosok – 1977 óta jelentős összeggel segítik a Credic Prakash jezsuita által vezetett indiai iskolarendszert, és mintegy tíz év óta Finta Lajos magyar pap Peruban végzett hasonló munkáját. Az Indiában és Peruban létesült iskolákban a gyerekeket az oktatás mellett arra is felkészítik, hogy megszerzett ismereteik alapján enyhíteni tudják falujuk gondjait, népük elesettségét és kiszolgáltatottságát, illetve megelőzzék mindezt. Emellett a Bokor Építő Tábor révén a Bokor Közösség többek között kivieszi a részét itthon és a magyarság lakta területeken keletkező problémák enyhítéséből is, akár természeti, akár társadalmi vagy egyéni katasztrófák idézték elő azokat. Ide tartozik számos egyéb mellett a Katolikus Iszákosmentő Szolgálat megalapítása és működtetése is.

„Új egyházrendet kell építeni, a régivel szembe nem kerülve”

A megfigyelés alatt tartott papok mellett és helyett civilek, laikusok, nők, nőtlen és házasság nélküli férfiak mutatnak fel jézusi közösségbe hívó, közösségéltető képességeket. A közösségvezetőket ismerve az évtizedek alatt bebizonyosodott, hogy a hivatásválság csak mítosz: a hagyományos papi életformát, az engedelmeskedési mechanizmust nem vállalják elegenden.

A hetvenes években létrejött Bokor-közösségekben szerzett tapasztalatokat, illetve egy gondolat kísérletet ír le Bulányi atya az *Egyházrend* c. dolgozatában. Ha Jézus egyháza ellene megy hatalmi törekvéseknek, legyenek azok népi demokratikusnak mondott, demokratikus, vagy egyéb „kráciák”, „archiák” és „izmusok”, akkor a hatalmasok ezt ritkán nézik jóindulattal.

Bulányi Györgyre – országos lelkipályasági tevékenysége miatt – 1952-ben „a népi demokrácia megdöntésére irányuló szervezkedés büntetése” miatt kötél általi halált kért az ügyész. 9 évi börtön után 1960-ban szabadult. Miközben katolikus papok és hívek százai voltak hitükért, egyházukért börtönben, a magyar egyház vezetői (1950-ben és 1957-ben) *kiegyeztek az állammal*. A hierarchia az egyházért vállalt vértanúságot és szenvedést elutasítva mintegy relativizálta a börtönben ülők áldozatát. A Vatikán – korábbi, földalatti egyházzal kapcsolatos doktrínáját átértékelve, azt feladva – 1964-ben megegyezett a Kádár-rezsimmel, majd Kádár János követelésére 1974. február 5-én lemondatta esztergomi primási székéről Mindszenty Józsefet. A helyére kinevezett Lékai László vezette püspöki kar ítéli el Bulányi Györgyöt – az Állami Egyházügyi Hivatal igényé-

re – 1982 márciusában, *Egyházrend* című, csak gépiratban létező írása alapján. Természetesen nem az írásba foglalt mondatok voltak nagyon veszélyesek, hanem az, hogy a Bokorhoz tartozó Merza József 1979-ben az ellenségszeretet jézusi parancsára hivatkozva megtagadta a katonáskodást, majd ezt követően további 25 közösségbeli fiatalra ítélték el fogház- és börtönbüntetésre ugyanezen okból.

A papi működéstől való eltávolítás, a Bokor-papokkal szembeni intézkedések nemcsak Gyurka bácsit, hanem másokat is érintettek. Egyértelművé vált, hogy – a régivel szembe nem kerülve – *új egyházrend építésére van szükség* a bázison. Gyurka bácsi megtalálta a módját, hogy ennek megfelelően közösségvezetőket pappá szenteljenek: „földalatti” püspök szentelt fel néhány olyan közösségvezetőt, aki vállalta, hogy közösségeinek ilyen módon is szolgálója legyen.

Jézus tanítványa az, aki közösséget tud létrehozni

Éppen ezért Gyurka bácsi egyházrendjének sarkalatos pontja, hogy a püspök azokra az alkalmas személyekre tegye a kezét, azokat szentelje pappá, akik elkötelezettek („létaazonosságban vannak Jézussal”), akik tudnak és akarnak közösséget létrehozni („magatartásazonosságban vannak Jézussal”), és vállalják az ezzel járó következményeket is (a „sorsazonosságot”).

A két modell: a bázisközösségi, illetve a jelenlegi egyházi külön-külön nem életképes (Nagypénteki levél/Egyházrend, 267), ezért a feladat az, hogy építeni kell az új egyházrendet, a régivel szembe nem kerülve (Nagypénteki levél/Egyházrend, 272).

Gyurka bácsi *Lelkipásztori marketing* c. írásának végkövetkeztetése: a jelenlegi egyházi működési mód nem a Jézus által meghatározott célnak van alárendelve, így éppen a lelkipásztori munka lényege vesz el, mert nem vált ki vonzást vagy ellentmondást, sőt el sem éri a célközönséget (Vö: „Az Egyháznak bele kell nőnie a népbe”). Időelemzéssel kimutatta, hogy a pap ideje csupán olyan vallási szolgáltatások nyújtására megy el, ami rombolja a pap személyiségét, hivatástudatát és csak a helyi egyházak stagnálásához, sőt fogyásához elegendő.

Gyurka bácsi két dolgot, a *Lelkipásztori marketing* és az *Egyházrend* megteremt az összhangot a papi szerep és a Jézustól ránk bízott feladat között; figyelembe veszi a hagyományok által örökölt struktúrát, valamint a minden megkeresztelt egyetemes felelősséget; a megszólításra váró keresők megszólíthatnak, az egyedül küzdők társakra lelnek, a százannyi ígérete beteljesedik. Ebben a modellben valós tevékenységek, valós képességek, valós testvéri együttműködés hoz létre valós eredményeket szeretetben, megbecsülésben és szolgálatban. Megjelenik benne a „ráfordítás-eredmény szemlélet” is, ami egyházi közegben szokatlan szempont, mégis korszerű és lényeges. Az időfelhasználás és pénzfelhasználás kontrollja nélkül személyi fejlődés, jézusi tartalmakhoz való felzárkózás nem képzelhető el sem a papnak, sem a laikus számára.

Bulányi György egyházrendje *a szeretet rendje*, az őszintén kereső vallástalan éppúgy meghívást kap a közösségbe, mint a katolikus hívő.

Bármilyen társadalmi berendezkedés – legyen az diktatúra vagy kapitalizmus, globalizmus, modern vagy posztmodern, fogyasztói vagy információs – alkalmas arra, hogy „kovásztársadalomként” a keresztények már itt e földön megvalósítsák Isten Országát.

Gordiuszi csomók nem ismerése és el nem ismerése

Végezetül érdemes röviden felhívni a figyelmet arra, hogy Bulányi György egyházrendje milyen elegánsan vágja át azokat a „gordiuszi csomókat”, amelyeket az elmúlt évezredek készítettek számunkra, és amelyek nehezítik a teológiai diskurzust, kínossá teszik az egyházi gyakorlatot, és akadályozzák a közösséglétrehozó hivatások szerephez, egyházi rendhez és feladathoz juttatását. Csak néhány ezek közül: paphiány, hívőhiány, cölibátus – és az utóbbihoz részben kapcsolódó szexuális problémák, a megnősült papok kérdése, a nem megnősült családok papok kérdése, ezen papok feleségszerű és nem feleségszerű élettársainak és gyermekeinek, valamint szűkebb-tágabb környezetüknek problémái, a nők pappá szentelése, a hivatáshiány mítosza által okozott frusztráció.

Van-e esély a megújulásra?

A fiatalok valaha azért mentek Kismarosra, majd Nagymarosra, hogy meghallgassák egy fiatal keresztény családapa, Jenő, és sógora, Gyuri gondolatait saját hitükről, életükről, problémáikról, megoldásai kísérletekről. A kismarosi, majd nagymarosi templomban lehetőséget kaptak erre. A civilek által odavonzott fiatalok sokasága felkeltette a környékbeli papság figyelmét, és mire eltelt tíz év, az évente két alkalommal megjelenő ifjúság remek szentbeszédet hallhatott az országból odasereglett papságtól, Jenő pedig betölthette a korábban a zenét szolgáltató orgonista szerepét: intettek neki, mikor következik ének. 1982-ben a bíboros úr is velük misézett mint jó kisközösségekkel – a bulányisták voltak a „roszszak”. Nem lehet és nem is kell ezt itt árnyaltabban megfogalmazni.

A történetnek két jellemző pontja van: a papi dominancia visszaszerzése a laikus civilek felett, majd a bíboros bevonása ebbe a folyamatba, hogy teljessé váljon a hagyományos, szűkös egyházi keretrendszer, amelynek tágítását Jenő Kismaroson megkezdte. Melléktermék: Lékai bíboros látványos elhatárolódása Bulányi Györgytől, ami a koncelebrálástól való eltiltásban öltött testet.

A két modell érintkezési pontjainál kétségtelenül felismerhető *nehézségek* jelentkeznek. Ahogyan a laikusoknak a kisközösségben mind a mai napig fel kell hagyniuk azzal a magatartással, amelyet a „kedves hívek” kifejezés jellemez, ebben a modellben a papoknak

hasnólóan fel kell hagyniuk az „én a főtisztelendő atya vagyok” szókapcsolattal leírható szerepfelfogással, feladatértelmezéssel (és életpályamoddellel). Testvérek vagyunk, jézusi küldetéssel (vö. Evangélii nuntiandi), a Lélek vezetésével (II. Vatikáni zsinat).

Ez a viselkedésbeli alapállás az a kiindulópont, ahonnan az együttműködés – eltérően a nagymarosi regresszív formulától – eredményes, progresszív kimenetelre kap esélyt.

Időről időre felvetődik a Bokorban, hogy tisztázni kellene az egyházhoz fűződő viszonyunkat. Két dolog érdemes megfontolásra. Többségünket római katolikusnak keresztelték meg, és ezt nem kívánjuk „levegyszerezni” magunkról. Így aztán abban az egyházban vagyunk, amelyben megkeresztelkedtünk. Tehát nagyon bensőséges a viszonyunk. A másik dolog, hogy viszonyhoz két fél kell.

Mielőtt Gyurka bácsi vallomásával zárnam ezt a rövid összefoglalót, szeretném megköszönni a Piarista Rend Magyar Tartománya vezetésének és szerzetesi közösségének, hogy most itt lehetünk, és közösen emlékezhetünk rá, Bulányi György piarista szerzetesre, a Bokor bázisközösség Alapítójára.

Bulányi György, Gyurka bácsi vallomása

„Sohasem gondoltam, hogy vallást kellene változtatnom. A Bokor '45 évi indulásakor azért nem, mert normál vallási elfogultsággal a legkülönb vallásnak gondoltam a magamét. Később pedig azért nem, mert nem gondoltam, hogy lenne olyan vallás, amelyikben könnyebben felzárkózhatnék Jézushoz, mint a katolikus valláson belül. Elég nehéz feladat az akármelyikben.

Mіндеzen megfontolásoknak egy a vége: Jézust követő törekvéseinknek ágyát, keretét egy adott vallásnak – bármelyiknek – kell meghatározni. A mi esetünkben, akik általában katolikusoknak születtünk, a katolikus vallásnak. Ez egyáltalában nem egyszerű feladat. Azért nem, mert a hierarchia ugyan igyekszik nem megtagadni a jézusi tanítást, igyekszik nem beszélni e tanításnak három alapvonásáról (nem lehet parancsolgatnunk egymásnak, gazdagabbá válni másiktól s erőt alkalmazni másokkal szemben), de a hatalommal kötött hagyományos alkui (nagyjából és rendre, vagy csak: nemezszer) a jézusi tanítással ellenkező állásfogalásokra készíti őt. Ilyenkor Jézus tanítványa nem engedhet a főpapnak; ilyenkor Jézus tanítványa ki kell, hogy tegye magát annak a veszedelemnek és dicsőségnek, hogy a főpap mártírrá, azaz Jézusról bizonyoságot tevővé teszi őt.” (2002. február 22.)